

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh379>

İŞGAL'DEN İLTİHAK'A HATAY'DA ENTELEKTÜEL BİR KADRO HAREKETİ, "YENİGÜN GAZETESİ VE YENİGÜNCÜLER"

Olca ÖZKAYA DUMAN*

Özet

Hatay'ın Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası, Fransız işgali ile bir manda yönetimi altına alınmasıyla başlayan dönemde, bölgede entelektüellerin özellikle 1928 yılı itibarıyla basın yayın yoluyla teşkilatlandığı anlaşılmaktadır. Hatay'da işgal ve manda idaresinin yarattığı tek taraflı uygulamalar ve bu uygulamaların yarattığı sonuçlar milli cephede yerel ölçekte bir basın faaliyetine olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla Hatay'da basının, işgalin ve manda idaresi uygulamalarının zorunlu bir sonucu olarak oluşmuş ve gelişmiş olduğu dikkat çekicidir. Bu basın faaliyetleri Hatay'da halkın yaşanan olaylardan haberdar edilmesi ve Sancak'la ilgili önemli konularda bilinçlendirilmesinin yanı sıra bağımsızlık isteğinin geliştirilmesi ve mücadele ruhunun güçlendirilmesinin sağlanması gibi önemli görevler de üstlenmiştir. Zira basının, siyasal ve silahlı çete faaliyetlerinin yanı sıra ve daha önemli bir etkiyle, Hatay'ın bağımsızlığı ve Türkiye'ye iltihakına giden yolun önemli taşıyıcısı olduğu anlaşılmaktadır. 1936'da Fransa'nın Suriye'ye ve Lübnan'a bağımsızlık vereceğini söylemesi üzerine taraflar arasında gerginleşen siyasal ilişkiler Türkiye'nin Hatay meselesine yönelik tavrını dış ve iç basında açıkça ortaya koymasına olanak sağlamıştır. Nitekim Atatürk'ün de direktifleriyle teşkilatlanan milli basın, Hatay'da fikri mücadelede diğerlerine göre öne çıkan Yeni Mecmua ile başlamış ve Yenigün gazetesiyle sürdürmüştür. Yeni Mecmua daha çok edebi ve ilmi yazılarla, Yenigün ise siyasal ve kültürel ortamı irdeleyen fikri yazılarla yayın yapmıştır. Dolayısıyla Yenigün yazın üslubu ve ele aldığı konular gereği Hatay'ın siyasal ve kültürel ortamı hakkında bilgiler vermede ve bu anlamda işgalden katılıma süreci etkilemede diğerine göre öncelik oluşturmaktadır.

* Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma Uygulama Merkezi

Hatay'da milli basın faaliyetleriyle öne çıkan kadro, entelektüel bir kadro hareketinin öncüleri ve yürütücüleri olmuşlardır. Bu süreçte önemli rol üstlenen Yenigün gazetesi ve yayın kadrosu, gazetenin sahibi aynı zamanda baş yazarı Selim Çelenk ve Vedi Münir ile oluşturdukları yazı ekibiyle, sahip oldukları üslup, yayın politikası ve siyasal misyon vasıtasıyla Sancak'ın işgalden kurtuluşu ve Türkiye'ye katılımının önünü açarak söz konusu mücadelenin esasını oluşturmuştur. Basın yollu başlatılan entelektüel mücadele Atatürk önderliğinde Türkiye Hükümetinin desteği ve teşviki ile kuvvetlendirilmiştir. Zira Hatay'da 1936 yılında kurulan Halkevleri ve 1937 yılında kurulan Halk Fırkasının yayın kolu olarak çalışacak olan gazete, bu konuda önemli bir misyon üstlenmiştir. Bu bağlamda basın, özellikle Yenigün gazetesi ve Yenigüncüler, Hatay'ın Fransız işgaline karşı bağımsızlığı, Türk kültür değerlerinin korunması ve sonrasında Türkiye'ye iltihakında kaleme aldığı yazıları ve başmakaleleriyle Sancak halkı üzerinde uyandırdığı dikkat ve yarattığı etkiyle oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Söz konusu makale bu etkiyi ve dikkati sağlayan basın faaliyetlerine vurgu yaparak bu süreçte Hatay basınında Yenigün gazetesini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Hatay, Basın, Yenigün Gazetesi, Bağımsızlık.*

The Struggle for Independence and of Hatay to Turkey Joining a Cadre of Intellectual Movement, "New Day and New Dayers"

Abstrac

After the Armistice Treaty of Hatay, a French invasion under a mandate with the management of the intellectuals in the region, especially during the period starting in 1928, the press release via collectif. Created by unilateral occupation and mandate in Hatay administration applications, and these applications created by the results of the national front, a local press revealed the scale of the need for its activities. Therefore, Hatay, the press, as a result of the occupation and mandate administration practices mandatory and advanced is remarkable. Aware of the events that the press and the public activities of Hatay emphasizing important issues related to the development and strengthening of the spirit of independence, as well as request the provision of such important tasks undertaken in the fight. Because in addition to the activities of the press, political and armed gang and a more important influence, Hatay Turkey road to independence, and it is understood that it is important to a carrier. in 1936, would give independence of Syria and Lebanon to France on to say about the tense political relations between the parties, Turkey's attitude towards the exterior and interior of Hatay in the press to make it clear. In fact, Ataturk's idea of the directions in the national press, Hatay, according to others, the New Magazine began with newspaper. The new Magazine is more literary and scientific writings, To is the idea of exploring political and cultural environment with the publication. Therefore, type style, and due to

İşgal'den İltihak'a Hatay'da Entelektüel Bir Kadro Hareketi, “Yenigün Gazetesi ve Yenigüncüler”

the issues addressed Yenigün Hatay at giving information about the political and cultural environment, and in this sense, participation in the invasion process to affect another priority.

The staff of the national press activities in Hatay, a cadre of intellectual movement pioneers and players. In this process, which has an important role in the newspaper's editorial staff, and Yenigün(new day) newspaper owner is also the lead author Şükrü Balcı and create article with the team, they have the Vedi Munir stylistic, editorial policy, and through the political mission to pave the way for Turkey's participation in the liberation of the invasion and the starboard bow by turning on the basis of that struggle. The intellectual struggle under the leadership of Atatürk, Turkey's Government launched a press-way support and encouragement with the strengthened. Since it was founded in 1936 in Hatay, community centers, and founded in 1937 as a Public Name to run the publication arm of the newspaper, has taken on an important mission in this regard. In this context, the press, especially Yenigün newspaper and Yenigüncüler, Hatay, the protection of the independence of the Turkish cultural values against a French invasion and after Turkey of experience on the starboard bow and penned articles and created a pretty big impact. It is worth noting that the article in question and this process, press activities, providing emphasis on the Hatay press aims to evaluate the paper.

Keywords: *Hatay, Pres, Newdays Newspaper, Independent.*

GİRİŞ

Hatay'da basın ve yayın faaliyetleri Fransız işgalinin bölgeye getirdiği yeni düzen ve bu yeni düzenin taraflı uygulamalarına karşı entelektüel bir kadro hareketi olarak faaliyet yürütmüş ve teşkilatlanmıştır. İskenderun Sancağının kurulması ve bölgenin Fransız manda yönetimi altına alınması Hatay'da basının oluşması ve gelişmesine zemin hazırlamıştır. Hatay'ın işgalden kurtarılışı, Türkiye'ye katılım çabaları ve kültür mücadeleleri yerel basının geliştirdiği önemli fikir hareketiyle başarıya ulaşmıştır. Bu açıdan Hatay'da yerel basının tarihsel sürecin seyrinin değişmesinde önemli katkıları olduğu düşünülmelidir. Hatay'da basın “milli” ve “muhalif” olmak üzere iki şekilde gelişmiştir. Muhalif basın grubu, Hatay'ın bağımsızlığı, Türk kültürünün korunması ve Türkiye'ye katılımının karşısında yer alırken, milli basın bunun yanında yer almıştır. Yenigün gazetesi, milli grupta mücadele veren basın cephesinin içerisinde son derece öne çıkmaktadır.

Sancağın kaderi ve geleceği ile ilgili önemli meselelerin hızla Sancak gündemine düştüğü 1930'lu yıllara gelindiğinde *Yenigün*, Yeni Mecmuanın devamı niteliğinde bir gazete olarak çıkarılmıştır. Gazete Antakya'da yayın

hayatında yer almıştır. Yenigün gazetesi, Hatay'da siyasal ve sosyal dengenin değişmesi, Sancak'ın kaderi ve geleceği ile ilgili konuların öncelik kazanmasıyla gündeme gelmiştir. Daha çok edebi ve sosyal konuların işlendiği ve halkın bu yönde kültürlenmesi amacıyla 1928'de çıkarılan Yeni Mecmua, siyasal çalkantıların ortaya koyduğu ve Sancak halkının bu yönde gelişen taleplerine karşılık verememiştir. Bu ihtiyaç halkın bu yönde beklentilerine cevap verebilecek daha çok dönemin siyasal konularının irdeleneceği bir yeni gazetenin oluşturulmasını gündeme getirmiştir. Hataylı bir entelektüel olan Hulki Öcal anılarını aktardığı eserinde Yeni Mecmua'dan Yenigün gazetesine dolayısıyla bir edebi mecmuadan bir siyasal gazeteye dönüşme ihtiyacını şu sözleriyle değerlendirmiştir;

*“Yeni Mecmua'da eli kalem tutan birçok Hataylı edebi yazılar yazmıştır. Hatta o zaman lirik halk şairlerinin birçok şiirleri de toplanarak yayınlanmış ve bu suretle Türk kültürüne hizmet edilmiştir. Fakat Suriye gazetelerinin hücumlarına edebi olan bu mecmuada cevap vermeye o günkü mevzuat müsait olmadığı için Yeni Mecmua, Yenigün gazetesine çevrilerek siyasal bir gazete halinde intişare başlamıştır. Her vesile ile Türkiye ve Türklüğe hücum eden Suriyelilere gereken cevap verilmek suretiyle bu gazete vasıtasıyla Türklüğün sesi duyurulmaya çalışılmıştır.”*¹

Yenigün Gazetesi'nin ilk sayısı 16 Eylül 1930 tarihini göstermektedir.² Gazete kuruluşunun ilk zamanlarında haftalık, 14 Ekim 1930 tarihinden itibaren ise haftada iki gün çıkmaya başlamıştır.³ Gazete, 1931 yılı sonrası ise günlük yayınlanmaya başlar. Gazetenin günde kaç adet bastığı ya da tam olarak ne kadar satıldığı ile ilgili kesin bilgiler olmamasına karşın daha çok Hatay mücadelesinde bağımsızlık fikri ve Türk kültür mücadelesine taraf olanlarca yoğun olarak okunmuş olduğu söylenebilir. Nitekim sözlü kaynaklardan Sueda Bereket ve Semiramis Kuseyri bu konuda önemli bilgiler vermişlerdir. Gazetenin özellikle Halkevleri müdavimleri ve Halk Partliler tarafından okunduğu ayrıca Sancak genelinde bu şekilde millî konuların işlendiği yayına

¹ Hulki Öcal, *Hatay Savaşı*, Desen matbaası, Ankara, 1953, s.115

² *Yenigün*, 16 Eylül 1930, No.1, Sene 1-3, Yenigün Gazetesinin ilk sayısı 16 Eylül, ikinci sayısı 23 Eylül, üçüncü sayısı ise 30 Eylül, dördüncü sayısı 7 Ekim, beşinci sayısı 14 Ekim 1930'u göstermektedir. Gazete yaklaşık beş sayı kadar haftalık çıkarılmıştır. Gazete daha sonra sürekli ve günlük çıkarılmıştır.

³ *Yenigün*, 14 Teşrin Evvel 1930, No.5, Sene 1-3, Gazetenin 14 Teşrin evvel 1930 sayısından sonraki sayı 17 Teşrin evvel 1930 tarihlidir dolayısı ile bu tarihten itibaren haftada iki sayı çıkarılmıştır. Ancak 1931 yılı sonrası günlük çıkarılmıştır.

İşgal'den İltihak'a Hatay'da Entelektüel Bir Kadro Hareketi, “Yenigün Gazetesi ve Yenigüncüler”

cevap verecek nitelikli başka bir gazetenin olmamasından dolayı da sıklıkla okunduğunu belirtmişlerdir.⁴

Daha önce bahsedildiği üzere Yeni Mecmua'nın Hatay'da yayın ihtiyacını özellikle dönemin siyasi olaylarını daha belirgin bir şekilde ortaya çıkarma noktasında istenen düzeyde tatmin edici olmamasından ötürü günlük ve siyasi niteliğe sahip Yenigün gazetesi aynı kadro ile çıkarılmaya başlanmıştır. Yenigün gazetesinin çıkarılmaya başlandığı ilk aylarda, Fransızlar Şam Hükümeti'nin para yardımını kabul ederek Yenigün gazetesine muhalif, Osmanlı Türkçesi ile çıkarılan “Antakya” adlı bir gazeteyi bu arada yayına geçirirler. Antakya gazetesinin başında Rum Ortodoks iki kişi görev almıştır. Fakat manda yanlısı olan Antakya gazetesi uzun süre tutunamamıştır. Bu arada Şükrü Balcı Yenigün'ü daha iyi yürütebilmek için Selim Çelenk'e işbirliği teklif etmiştir. Selim Çelenk, zaman zaman gazetenin imtiyaz sahipliğini, yazı işleri müdürlüğünü yürütmüştür. Yönetim işleri de çoğu zaman Selim Çelenk tarafından sürdürülmüştür.⁵

Yenigün gazetesinde, Vedi Münir Karabay, Şükrü Fehmi Balcı, Zübeyr Münir, Ahmet Sırrı Hocaoğlu, Nafi Miski, Asaf Yahya Bey, Abdurrahman Faik Melek, Cemil Bahadırılı, Dr.Cemil Süleyman, Dr.Sıtkı Osman⁶, Mahmut Ali, Firuz Hanzad, Lami Cankat, A.Mecit, Bekir Sıtkı ve Şükrü Oğuz'un önemli yazıları bulunmaktadır. Bu yazılar inceleme, araştırma, şiir ve deneme'den oluşmaktadır.

Yenigün gazetesinde yazarların bir kısmı yazılarının neşrinde çeşitli rumuzlar kullanmışlardır. Yazılarda kullanılan rumuzlar arasında; Balyoz,

⁴ Sueda Bereket ve Semiramis Kuseyri ile yapılan görüşme.

⁵ Selim Çelenk, *a.g.e.*, s.35

⁶ Dr. Sıtkı Osman Bey, 1309 Miladi senesinde Antakya'da doğmuştur. İlk tahsilini Antakya ve Halep'te tamamladıktan sonra Halep Dar-ül Muallimiyesini ikmal edip Şam Tıbbiyesine girmiştir. Burada bir sene okuduktan sonra seferberliğin (I.Dünya Savaşı) ilanı üzerine tabip muavini sıfatıyla orduya dâhil olmuş, yirmi yedinci fırka seyyar hastanesiyle Kanal Harekâtına iştirak ettikten sonra beş numaralı seyyar hastane ile Bitlis Cephesine hareket etmiştir. Tıbbiye talebelerinin terhisleriyle tahsillerini ikmal etmek üzere İstanbul Tıbbiye Mektebine davetleri üzerine İstanbul Tıbbiye Mektebine gelerek 1336 Teşrin-i Sanisinde Mekteb-i müşaraliha'yı tamamlayarak aynı senenin Kanun-i Evvelinde Tabip sıfatıyla Anadolu'ya geçmiştir. Daha sonra Harekât-ı Milliye'ye iştirak edip Suşehri ve Yumurtalık Hükümet Tababetlerinde iki buçuk sene çalıştıktan sonra memleketine dönmüş, bir müddet serbest tababet ile meşgul olmuş bu sıralarda Antakya Lisesi Türk kısmı Hükümet, Kimya ve Tarih Tabii Profesörlüğüne (öğretmenliği) tayin edilmiştir. On bir sene kadar bu vazifeyi ifa ettikten sonra Antakya mıntakası sıhiye tababetine tayin olunmuştur, Tarık Mümtaz Yazganalp, *Çizgiler ve Bilgiler*, Halep, 1936, s.94

Diken, Şakacı, Şaklaban yer almaktadır. Yenigün Gazetesinin 1930 ile 1938 yılları arası mevcut başyazar kadrosu arasında yer alan isimler dönemin siyasal ve sosyal yaşamı içerisinde etkin rol oynayan aydınlardı. Bu isimler arasında yer alanlar; Vedi Münir⁷, Reşad Mursaloğlu, Kemal Sülker, Dr.Vedi Bilgin, Ata Derviş⁸, Reşad Kerey, A.Faik Türkmen, Refik Halit Karay⁹, Selahattin Kutlu,

⁷ Vedi Münir Karabay, Hatay'da Sancak bağımsızlık, Türk kültür mücadelesi ve Türkiye'ye iltihak hamlelerinde öncü isimlerdendir. Vedi Münir, Hatay Milli mücadelesinde Hatay'ın entelektüel kadro hareketinin önemli isimlerinin başında yer almaktadır. Tercüme-i Hal bilgilerinin dönem kaynakları ve yerel basın üzerinde yapmış olduğumuz satır arası okumalarında kısmen elde etmiş bulunmaktayız. Ancak belli bir kaynaktan kendisi ile ilgili toplu bilgilere rastlanamamıştır. Bu konuda en detaylı bilgiler Tarık Mümtaz'ın Çizgiler ve Bilgiler adlı Osmanlı Türkçesi ile kaleme aldığı eserinde şu şekilde yer almaktadır; "303 Rumi tarihinde Antakya'da doğmuştur. Rüştüye tahsilini Antakya'da ikmal ettikten sonra garbi ve farsî tahsil etmiş, 324'de Harim kazası tapu memurluğuna, iki sene orada fiili hizmetten sonra istifa ederek Halep adliye encümeninde imtihan vererek icra-ı vekâlete mezuniyet almıştır. 331'de Antakya İdadisi edebiyat muallimliğine tayin edilmiştir. Aynı tarihte Antakya tapu ve hazine vekâleti görevine getirilmiştir. 333 tarihinde Halep tapu müdür muavinliğine tayin edilmiş ve hüküm-i garbiyenin ilanını müteakiben Halep tapu müdür vekâleti uhdesinde bırakılmıştır. 923 miladi tarihinde Alevi Devleti Tapu Müdür Muavinliği'ne tayin edilmiştir. 925'de istifa ederek Antakya'ya avdet etmiş ve bir sene sonra Antakya Lisesi son sınıfları felsefe, iktisat, hukuk profesörlüğüne tayin edilmiş, bilahire sadır olan bir kararla Avukatlıkla profesörlüğün birleşmeyeceği tebliğ edildiğinden muallimlikten çekilip Avukatlıkla iştigale başlamıştır. 928 Umumi intihaplarında Antakya mebusluğuna namzetliğine koymuş ve halkın coşkun arzusuna rağmen kendisinin intihab yoklamasında nüfus kaydı çıkmadığı bahanesiyle nazmedildiği kabul edilmemiştir. Nişanları yoktur. Fakat Lazkiye halkının nişane- i muhabbet ve şükranını olanak kendisine Lazkiyeliler tarafından kıymetli bir altın kalem hediye edilmiştir." Bkz.; Tarık Mümtaz, Çizgiler ve Bilgiler, Halep 1935, s.38

⁸ Ata Derviş Bey, 1877'de Selanik'te doğmuştur. İlk ve tali tahsilini Selanik'te Şemsi Efendi ve Türkî mekteplerinde tamamlamıştır. Daha sonra Avrupa'ya giderek Zürih Ticaret mektebinde üç sene, Berlin Viyana Ticaret odalarında iki sene tahsil ve tatbik (uygulama) hayatı geçirmiştir. 313 Rumi senesinde ortaya çıkan Osmanlı- Yunan harbinden sonra Selanik'e dönerek pederi ile birlikte bir anonim Çuha şirket ve fabrikası kurmuşlar, 1912 Balkan harbinde Selanik'in Yunanlıların eline geçmesi üzerine Yunanlılar tarafından İttihat ve terakki mensupları meyanında İzmir'e sürülmüş ve Yunan harbi felaketinde servetini kaybetmiştir. Bir müddet İzmir, İstanbul ve Adana'da bulunduktan sonra büyük harbi müteakip Suriye'ye gelmiş ve 1929'da Sancak maarifine intisap ederek 1930 senesinde maarif müfettişliği sekreterliğine ve lise muallimliğine tayin edilmiştir. Tarih ve Coğrafya alanlarında muhtelif okul kitapları yazmıştır, Tarık Mümtaz Yazganalp, Çizgiler ve Bilgiler, Halep, 1936, s.223

⁹ Refik Halit Karay (Karakayış), 1888 Senesi Martında İstanbul'da Beylerbeyinde doğmuştur. Pederi Maliye Nezareti Sır veznedarı Osmanî Nazırı Karakayışzade Mahmud Halid Bey'dir. Yedi Cedit İstanbullu fakat en asıl Anadolu'da Mudurnu kasabasındandır. İlk ve tali(yüksek) tahsilini Galatasaray Sultaniyesinde yapmış, mektebi tamamlamadan müsabaka ile Hukuk mektebine girmiştir. Hukuk Mektebi'nin ikinci sınıfindayken Meşrutiyetin ilanı üzerine pek genç yaşında yevmi Servet-i Fünun'da (Servet-i Fünun günlerinde) gazetecilik hayatına girmiştir. Bir müddette Tercüman-ı Hakikat gazetesinde bulunduktan sonra Son Havadis isminde yevm-i(günlük) bir akşam gazetesi kurmuş ve bu gazetede meşhur edip Yakup Kadri

İşgal'den İltihak'a Hatay'da Entelektüel Bir Kadro Hareketi, “Yenigün Gazetesi ve Yenigüncüler”

Latif Günal, Suphi Okay, Bekir Sıtkı Kunt, Servet Tankut, Fazıl Balta, Ahmet Sırrı, Şaban Balcıoğlu, Rifat Ut yer almaktadır.

Gazete, Türkiye’de uygulanan 1928 harf inkılâbı sonrası daha önce Yeni Mecmuanın da yaptığı gibi ara sıra birer sayfa Yeni Türkçe yazılar yayınlamıştır. Yenigün gazetesinin ilk sayısında dahi Yeni Türkçe yazılar yayınlanmıştır.¹⁰ Bu tutum Yenigün gazetesine Yeni Mecmua’nın mirası olmuştur. 1937 yılına kadar daha çok Osmanlı Türkçesi ile yayın yapan Yenigün gazetesi, İşgal altında yabancı egemenliğinde yeni Türk alfabesi ile yayın yaparak Sancak idaresinin uygulamalarına direniş göstermiştir. Hatay davasında basının Hatay’da göstermiş olduğu mücadelede başlangıcından beri Yenigün gazetesi oldukça önemli bir yeri doldurmaktadır. Hatay’da Türklüğün

Fransızca, Maarif gazetecilerimizden Ahmed Emin İngilizce mütercimliklerini yapmak suretiyle ilk gazetecilik hayatına atılmışlardır. Bundan sonra mizah vadisinde şayan-ı dikkati varlığını tanıtan üstat İstanbul’un halayışlarına tesadüf edilemeyen nefis mecmuaları kaleme ve meşhur Cem adlı mizah gazetesine başmuharrir olmuş ve kirpi imzalı yazıları Türk Edebiyat dünyasında büyük ve derin akisler uyandırmıştır. Bir taraftan mahid, resimli kitap Servet-i Fünun Mecmualarından küçük hikâyeleri, fıkraları ile de Nesir Vadisinde de payidar izler yaratmıştır. Cem kapandıktan sonra Beyoğlu daire-i Belediye Başkâtipliğine tayin edilmiş bir müddet sonra İttihat ve Terakki ricali hakkında şehre-i ve ilmidar gazetelerinde yazdığı muhalefet karane yazılarından dolayı Mahmut Şevket Paşa hadisesini müteakip asılmayan muhalifler meyânında Sinop’a sürgün edilmiştir. Menfası Sinop’dan Çorum’a tehvil edilmiş ve kendi talebi ismaf edilerek Çorum’dan Ankara’ya ve Ankara’dan da Bilecik’e nakil edilmiştir. Mütarekeden bir müddet evvel on gün mağzuniyet ile İstanbul’a gelmiş, Ziya Gökalp merhumun dostuyla mağzuniyeti temdid edilerek mecmua, vakit, Tasvir-i Efkâr uzman gazetelerinde edebi neşriyata başlamıştır. Mütareken sonra Türkiye Havas Roytar Ajansı Umum-i Müdürlüğünü ve Sabah Gazetesi başmuharrirliğini yapmış. Ayrıca iki defa posta, telgraf ve telefon Umumi Müdürlüğünde bulunmuştur. Daha sonra payam-ı Sabah Gazetesinde (nakış bir ab) unvanlı ve Aydede adı ile yevmi(günlük) bir sütunda fıkralar ve imzası altında da edebi makaleler yazmıştır. Bu sırada payam-ı Sabahı bırakarak Aydede isminde haftada iki defa çıkan bir mizah gazetesi tesis ederek kısa bir müddet zarfında görülmemiş bir rağbete mazhar etmiştir. Suriye’ye geldikten sonra Doğru yol, Mahsur, Sahran, Vahdet, Yenigün, Karagöz gibi Türkçe çıkan bütün gazetelerde yeni yazılarını peyderpey yayınlamıştır. Bu yazıların bir kısmı “bir içim su” “bir avuç saçma” adlarıyla kitap şeklinde basılmış ve az zamanda mevcutları tükenmiştir. Üstadın İstanbul’da neşredilen eserleri memleket hikâyeleri, Sakın Aldanma, İnanma Kanuna, İstanbul’un İç Yüzü, Ayı Peşinde, Agov Paşa’nın Hatıratı, Guguklu Saat tanıdıklarım... Kirpi’nin Dedikleri unvanlı meşhur kitabı iki defa basılmış ve matbuat hayatımızda az görülen bir tirağa yükselmiştir. Üstat terkipsiz, sade lisanının ve bugünkü öz Türkçe zaferinin ilk banilerinin ve davalarının başında bayraktarlık eden bariz bir şahsiyettir. Sayın Üstadın çizgiler ve bilgilere konmak üzere yazdığı şu hatırayı el yazısı ve imzasıyla hayranlarına armağan sunuyoruz; “Garip Kuşun Yolunu Allah yapar, derler. Ama fakat Ey Allahım! Kuş yurdunda kalsa da yuvasını kendi yapsa daha iyi olmaz mı?”

Karakayış/ Halep, Tarık Mümtaz Yazganalp, *Çizgiler ve Bilgiler*, Halep, 1936, s.97-98

¹⁰Yenigün, 16 Eylül 1930, Sene 1-3, No.1, s.4, ayrıca gazetenin ilk sayısına ilaveten çıkarılan Yenigün İlavesi tamamen yeni harflerle çıkarılmıştır.

yegâne sesi olarak da değerlendirilen Yenigün gazetesi özellikle Şükrü Balcı'nın cesur yazıları ile kamuoyunda dikkat çekmiş ve mücadele sürecine bu anlamda fayda sağlamıştır. Bu yazılar yüzünden Şükrü Balcı zaman zaman Fransızlar tarafından tevkif ve Halep'te mahkemeye dahi sevk edilmiştir.

1937 yılından itibaren Yenigün gazetesi daha geniş çaplı bir mücadeleye girmiştir. Gazete'de Dr.Vedi Bilgin'in Sancak idari yapısını irdeleme amaçlı yazdığı eleştirel bir yazısı problem teşkil etmiştir. Bu yazıdan dolayı Bilgin İskenderun'da mahkemeye sevk edilmiştir. Daha sonra serbest bırakılan Bilgin Antakya'da Şehrin meşhur karşılama yeri olan Kapı ucu kümbetinde sevinçle karşılanmıştır. Gerek Vedi Bilgin gerek Abdulgani Türkmen, Bekir Sıtkı Kunt, Remzi Siliöz ve Ahmet Sırrı Hocaoglu halkın Antakya'daki bu tezahürüne sevinçle tanıklık etmiştir.¹¹ Bu durum Yenigün gazetesinin Hatay'da sahip olduğu misyonu ve halkın genel eğilimi hakkında oldukça önemli bilgiler vermektedir. Dolayısı ile gazetenin bu milli yayın politikası ile Hatay'da ses getirdiği, yeterince taraf bulduğu ve Hatay mücadelesinde önemli bir güç oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca bu bilgiler sözlü kaynaklar tarafından da desteklenmiştir.¹²

Hatay gazetesi bir haberinde Yenigün gazetesinin on birinci yılına girmesi dolayısı ile bir kutlama yazısına yer vermiştir. Yazıda Yenigün gazetesinin on yıldan beri sürekli çıktığı, Hatay davasının daima müdafaasını yaptığı ve bölge Türklerinin sesi yani tercümanı olduğu vurgulanmıştır. Bu anlamda gazete, Yenigün'ü tebrik ediyor ve aynı zamanda bir ülkü ve dava mücahidi olarak da takdirde mecbur olduklarını belirtiyor. Ayrıca haberde her yıldönümünde olduğu gibi bu yıl da Yenigün gazetesinin o gün çıkmayacağını belirtilmiştir. Ayrıca Yenigün gazetesinin yıl dönümlerinde aynı gün çıkmama kararı aldığını da anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Hatay gazetesi ve Yenigün gazetesinin Hatay mücadelesinde dava arkadaşı oldukları anlaşılmaktadır.¹³

Sancak döneminin birinci el kaynaklarından olan Tarık Mümtaz Yazganalp'ın "*Çizgiler ve Bilgiler*" inde, Yenigün gazetesi ile ilgili şu bilgiler verilir: "*Gazete 1930'da Şükrü Balcının mesul müdürlüğü, Selim Çelenk'in imtiyaz sahipliği altında Antakya'da haftalık siyasi gazete olarak kurulmuştur. Gazete halktan gördüğü yüksek rağbet üzerine bir müddet sonra gündelik*

¹¹ Hamdi Selçuk, *Hatay'ın O Günleri*, Özdemir basımevi, İstanbul 1971, 35.

¹² Zeki Özkaya, Sueda Bereket, Semiramis Kuseyri ve Cevher İhsan Miskioğlu ile yapılan görüşmeler.

¹³ *Hatay*, Cuma Birinci Teşrin 1938, Yıl 11-1, Sayı 651-73, s.3

İşgal'den İltihak'a Hatay'da Entelektüel Bir Kadro Hareketi, “Yenigün Gazetesi ve Yenigüncüler”

gazete olarak çıkmaya başlamıştır. Yeni yıldan beri her gün vaktini şaşırmadan çıkmak da olan bu gazete pazartesi günleri ile Bayram günleri gibi mü'tad tatillerden başka 1932 yılında hükümet tarafından üç ay kadar mecburi bir tatil cezasına uğramış ve mesul müdürü ecnebi mahkemesine sevk edilmiş ise de o sırada ilan edilen umumi af üzerine Şükrü Balcı tahliye edilmiş ve gazete intişarına başlamıştır.”¹⁴

Antakya gazetesi kapandıktan sonra Selim Çelenk bu gazetenin basıldığı matbaadaki makine ve malzemeyi taksitle satın alarak Yenigün matbaasının temellerini atmıştır. Yukarıda Tarık Mümtaz'ın da eserinde belirttiği üzere 1932 yılının Ağustos ayında Yenigün gazetesi Fransız Manda idaresi tarafından kapatılmıştır. Aynı dönem gazetenin sorumlu yazı işleri müdürlüğünü Şükrü Balcı yapmaktadır, Selim Çelenk ise imtiyaz sahibi sıfatını taşımıştır. “Başbelası Hep Bu Topraktır” başlığını taşıyan yazısında o dönem uygulanan “Aşar” vergisini eleştirmekte, bu yüzden ağır vergi yükü altında ezilen köylüyü savunmuştur. Fransızlar bu yazı ile kendisinin köylüyü manda idaresine karşı isyana teşvik ettiği gerekçesi ile kendisini Halep Muhtelit Mahkemesine yollamış ve gazetesini kapatmıştır. Bu gelişmeden sonra gazetenin başında yalnız Selim Çelenk kalmıştır, Halep'teki mahkeme 200 Suri lirası tutarındaki kefaletle Çelenk'i serbest bırakma kararı almıştır. Selim Çelenk bu dönem ile ilgili anılarında; “paramız yoktu rahmetli Ömer amcamın verdiği borç para ile Şükrü Balcı serbest bırakıldı”, bilgisini düşmüştür.¹⁵ Sancak idari yönetimi tarafından tüm bu gelişmelere neden olarak gösterilen makale aşağıdaki gibidir;

“Öyle zannediyorum ki, çiftçinin bu gün içinde bulunduğu hal-i pürmelâli ne kalem ne de mürekkep ifadeye muktedir olamayacaktır... Fecaati yakından ve içinden görüp yaşamak lazımdır.

Bu sene bidayetinde mahsul bol olacak diye sevinen çiftçinin halini asıl şimdi gidip görmeli! Evet, mahsul çok oldu, fakat alacaklı o kadar çok ve o kadar amansız ki...

Bir yandan hükümet aşar borcu diye harmanları hacz edip yolları bağlarken, bir taraftan banka memurları ellerinde çiftçinin idam beratı, köyden köye, harmandan harmana koşup duruyorlar. Bir yandan zalim murabahacının icra ilanından bucak bucak kaçan çiftçi, bir taraftan silahlı tahsildarın tazyikinden yakasını kurtarmaya çalışıyor!...

¹⁴ Tarık Mümtaz Yazganalp, a.g.e., s.

¹⁵ Selim Çelenk, a.g.e., s.37

Her fırsatta ileri sürülen bir söz var: Müstakil Sancak kavaidi umumiyede Suriye'ye merbuttur! Amenna! Fakat ne gariptir ki Sancağın en çok riayet etmediği cihette bu oluyordu. Halep mahkemelerinde on lira taksite bağlanan on bin lira borçlara mukabil, atmış lira borç için Sancak mahkemelerinin verdiği cevap yine şu oluyor:

-Buna icra karışır, oraya müracaat edersiniz!

Suriye'de tasarruf yapılıyor, Suriye'de nafta işleri tevkif ediliyor, Suriye'de aşar indiriliyor, Suriye'de borçlar tecil ediliyor... Yapılıyor, ediliyor, ediliyor! Müstakil Sancak'ta günü birinde ortaya bir fikir atılıyor:

-Ziraatın borçlarını tecil etmeli!

Oh, ne ala! Fakat üç murabahacının şiddetli bir ultiyatому hükümeti en kati kararından döndürmeye kâfi geliyor. Filhakika tüccar da haklı olabilir. Ancak çiftçinin hakkı yerden göye kadardır! Bir taraflı moratoryum(borç erteleme) belki mümkün olmaz. Fakat hükümet ve bankalar da dâhil olduğu halde bugün alacakların ve vereceklerin topyekûn bir tecili de mi mümkün değildir?

Mümkün olamıyor zahir! Zira asfalt yol yaptıracağız, İskenderun bataklığını kurutacağız, İskenderun'a oteller, konaklar, saraylar yaptıracağız, sayfiyeler hakkında projeler tanzim edeceğiz.

Ama bunun için harmanlar hacz olunacak, köylü hapishanelere atılacakmış..miş..miş..Ne zararı var ki..

Bana göre, çiftçi bugün ızdırap çekiyorsa, hep toprak belası çekiyor... Hapishanelerde sürünmesinin sebebi de elinde toprak bulundurmamak gâfletidir... Velhasıl her bela, bu baş belası topraktan geliyor.

Hâlbuki elinde toprağı olmayan çiftçi ne rahat ve ne asude olacaktır. Toprak olmasa ne borç, ne düşünce...

Benden çiftçi dayılara bir kardeş nasihati: Hiç kederlenmeyiniz Fazla düşünüp kendinizi üzmeiniz! Hükümet bize gadr ediyor! Hükümet bizi mahvediyor! Demeyiniz. Emin olunuz Hükümetin niyeti gayet halisanedir. Hükümet size iyilik etmek istiyor. Sizi baş belası, yürek ağrısı topraktan kurtarmaya çalışıyor!

Bugün içinizde yaşayan bedevi Araplardan olsun ders alınız... Görmüyor musunuz? İşte onlar da topraksızdırlar. Bakınız topraksız olmak ne rahattır. Nasıl ki onlar bugün size misafir gelmişler, sizin topraklarınızda yiyip içip keyif çatıyorlarsa çok sürmez, sizler de birer çadır tedarik edip kafile

İşgal'den İltihak'a Hatay'da Entelektüel Bir Kadro Hareketi, “Yenigün Gazetesi ve Yenigüncüler”

*haline gelin, Hama, Humus çöllerine yan gelip çubuğumuzu yakar, keyfinize bakarsınız.*¹⁶

Şükrü Fehmi BALCI.

Şam hükümeti Fransızların emri ile kısa sürede Yenigün gazetesini kapatma kararını beyan etmiştir. Gerekçe olarak gazetede yayınlanan yukarıda tercümesini verdiğimiz yazının ve yorumların kendilerini rahatsız ettiği belirtilmiştir. Gazete kapatılınca mürettepler işsiz kalmıştır. Gazetelerinin kapatılmasından sonra Yenigün kadrosu başka bir gazetenin imtiyazını almak için uğraşmışlarsa da izin alınamamıştır. “Yurd” adlı bir gazete imtiyazı için uğraşılmış olduğu belirtilmiştir.

Sancak'ta mevcut yönetime göre Sancak, Suriye ve Lübnan'da her şey mandater hükümetin temsilcisi olan ve merkezi Beyrut'ta bulunan Fransız Yüksek Komiserliğin elinde bulunmaktadır. Gazetenin kapatılmış olduğu ve yaşanan gelişmeler hakkında Yüksek komiser Mösyö Ponceau (Ponso)¹⁷'a bilgi verilmiştir. Selim Çelenk ve Şükrü Fehmi'nin Mösyö Ponso'ya verdikleri dilekçe, Sancak'ta Türklerin iradesi ve sesi olan Yenigün gazetesinin Şam Hükümeti tarafından kapatılmasının Fransız hükümeti ve Fransız Yüksek komiserliğin adaleti bakımından uygun olmadığını, kapatılma kararının kaldırılmasının gerekliliği belirtilmiştir. Yapılan görüşmeler sonrası, Yüksek Komiserlik bu yönde aldığı yeni kararla Yenigün gazetesinin On gün sonra tekrar çıkmasına izin vermiştir. Selim Çelenk bu gelişmeleri anılarında şöyle kaleme almıştır; “*Matbaada hemen yazıların dizilmesine başlanır. Kasım ayı olduğundan Sancağın merkezi kışlık yeri olan İskenderun'a taşınmıştı. Kararnameyi İskenderun'dan almak zorundaydık. Ben hemen İskenderun'a gittim. Gazete iki ay sonra yeniden yayın hayatına başladı.*”¹⁸

Yenigün gazetesinin kapatılma kararının kaldırılmasında etkin bir diğer önemli gelişme ise Yeni Mecmua yazarlarından Ahmet Sırrı Hocaoğlu'nun “*Zindan Bekçileri*” adı ile yayınlamış olduğu, Osmanlı Türkçesi tek nüsha risalesinde yer alan ifadeleridir. Ahmet Sırrı ile Yenigüncüler arasında Sancağın statüsü, kaderi, Fransız idari yapısının tutumu konularında görüş ayrılıklarının olduğu görülmektedir. Ahmet Sırrı'nın Antakya'da bastırıldığı bu çalışmasında,

¹⁶ *Yenigün*, 10.08.1932, s.2

¹⁷ Selim Çelenk anılarında Beyrut'ta bulunan Ho-Komiser ya da Fransız Yüksek Askeri Komiseri olarak görev yapan Ponso'nun Türk dostu olarak bilindiğini ve manda idari kadrosu içerisinde Türklere karşı ılımlı ve hoşgörülü bir tutum sergilediğini belirtmiştir. Selim Çelenk, *a.g.e.*, s.40

¹⁸ Selim Çelenk, *a.g.e.*, s.40

Yenigün gazetesini hortlayan Peyam-ı Sabah; Şükrü Fehmi, Selim Çelenk ve diğer Yenigüncüleri de hortlayan Ali Kemal olarak tanımlamıştır. Ahmet Sırrı'ya göre Dr. Abdurrahman Bey aracılığı ile Yenigün gazetesi Antakya gazetesinin yerini almaya hazırlanmaktadır.¹⁹ Ahmet Sırrı'ya göre bu şekilde Yenigün gazetesi Antakya gazetesinin adı ile yayın hayatına başlarsa, Sancak ilan tahsisatları dolayısı ile doğrudan Yenigün gazetesine aktarılacaktır. Nafia Dairesi de paralı ilanlarını bundan dolayı Yenigün gazetesine verecektir. Risaleye göre; “*Yenigün köşesinde uslu uslu oturacak maaş kestirirken efendilerini hiçbir surette rahatsız etmeyecektir.*” Ahmet Sırrı, Zindan Bekçilerinde benzeri ifadelerle yer vererek Yenigün gazetesini politik davranarak yayın siyasetini değiştirmek ile suçlamıştır. Ahmet Sırrı'nın Yenigün gazetesi yayın gurubunda bulunmasına karşın daha sonra Yenigüncülere karşı bu tür bir muhalif tavır içerisinde bulunması dikkat çekici bir durumdur. Yenigün ekibinin Antakya gazetesinin basıldığı makine ve malzemeyi satın almış olması yayın politikasını değiştirmiş olduğu anlamına gelmemektedir. Ancak Yenigün gazetesi manda idaresini eleştiren yazı ve yayın üslubundan dolayı sıklıkla kapatılma cezalarına çarptırılmıştır. Dolayısıyla basın yaşamında varlık ve devamlılık sürdürmek için zaman zaman manda idaresi faaliyetlerini kendi politikaları ve yayın amaçlarına ters düşmemesi koşuluyla kısmi olarak olumlu değerlendiren bir denge politikası izlemiş olduğu anlaşılmaktadır.

Yenigün gurubu içerisinde yer alan Ahmet Sırrı, Yenigüncülere Antakya'dan mebus olan Adalı Hacı Mehmet'in aracılığı ile yardımda bulunmak isterken bunun karşılığında Halk Grubu başkanının değiştirilmesini ve kendisi tarafından teklif edilen kişinin başkan olmasının sağlanmasını istemiştir. Bunun üzerine Yenigün gazetesinin tekrar yayınlanması yönünde propaganda yapmaya başlayan Ahmet Sırrı, Yenigün'ün tutum değiştirdiğini iddia etmiştir. Bu iddia'ya destek olarak da Ahmet Sırrı, Dr. Abdurrahman Melek'in Fransa'da çıkan L'Intransigeant gazetesinin yazarına verdiği demeçte Fransızları “Sütüne” olarak nitelendirmiş olmasını göstermiştir.²⁰ Halk Grubu başkanlığının istendiği gibi sonuçlanmamış olması üzerine Ahmet Sırrı ile Yenigün gurubu arasının açılmış olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁹ Ahmet Sırrı Hocaoglu, *Zindan Bekçileri yahut Hortlayan Ali Kemal(Risale)*, Antakya 18 Ağustos 1936, s.6

²⁰ Ahmet Sırrı Hocaoglu, *Zindan Bekçileri ...*, s.9

İşgal'den İltihak'a Hatay'da Entelektüel Bir Kadro Hareketi, “Yenigün Gazetesi ve Yenigüncüler”

Risale'de Ahmet Sırrı'nın ifadelerinin aksine Yenigün gazetesinin ilgili nüshaları değerlendirildiğinde Yenigün grubunun yayın politikasını ya da görüşlerini değiştirmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Ancak gazetenin, Fransız Yüksek Askeri komiserliği tarafından sık sık kapatılmasından dolayı basın yaşamında devamlılık ve varlık sürdürmek için yazılarında daha ihtiyatlı durmaya özen göstermiş olduğu görülmektedir. Bu ihtiyaç iddia edildiği gibi bir politika değişikliği anlamına gelmemektedir. Yenigün, Yabancı boyunduruğu ve işgali altında, bir başka ülkenin siyasi ve idari hükümlerine ile mücadelesini sürdürmüştür.

Yenigün gazetesi 1933 yılında tekrar çıkmaya başladığında 1934 yılına kadar çıkarılan tüm sayılarında Türkiye haberleri başta olmak üzere yerel haberlere de yer vermiştir. Yenigün'de bu dönem çıkan sayılar öncekilere oranla yerel haberler açısından daha zengindir. Çünkü Sancak'ta yapılması kararlaştırılan seçimler ve arifesi yaşananlar gündemi yoğun bir şekilde meşgul etmiştir. Dolayısı ile bu dönem Hatay basınının genelinde görüldüğü gibi Yenigün gazetesinde de gündem gazetesinin esas başlıklarını oluşturmuştur.

Yenigün gazetesi Ocak 1934 tarihinden sonra büyük ebatlarda siyah beyaz, Mart 1935 tarihinden sonra ise kısmi olarak resimli çıkmaya başlamıştır. Gazetenin sayfa sayısında bir değişiklik olmamıştır. Ancak gazete bu yıllarda çıkardığı sayılarında edebi ve kültürel haberlerden çok siyasi konuları işlemiştir. Tarihsel süreç ve gündem bu anlamda yerel basını şekillendirmiş ve yönlendirmiştir.²¹

Kasım 1936 yılında Sancak'ta manda yönetimi Yenigün gazetesini tekrar kapatma kararı almıştır. Bu dönem Fransız resmi makamlarının basına yönelik tavırlarında görülen otokrat ve baskıcı tutumun nedeninin, Türkiye'nin İskenderun Sancağı'na bağımsızlık tanınması için 9 ve 17 Kasım 1936 tarihlerinde Fransa'ya verdiği notadan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu dönem Sancak'ta seçim dolayısıyla çıkan karışıklıklar ve taşkınlıkların neticesinde 1 Aralık 1936 tarihinde sıkıyönetim ilan edilmiştir.²² Fransız Askeri komiserliği Yenigün gazetesi sahibi olan Selim Çelenk dışında Vedi Münir, Samih Azmi Ezer, Mustafa Rasih Bensan ve Kadri Mursaloğlu'nun Humus şehrine sürgün olarak gönderilmeleri için bir kararname hazırlamıştır. Şükrü Balcı ve Selim Çelenk Adana'ya kaçmıştır. Ancak diğer dördü Humus'a sürgün edilmiştir. 15 gün sonra sürgün kaldırılmış ve yayın kadrosu tekrar Antakya'ya

²¹ *Yenigün*, 5 Ocak 1934

²² *Yenigün*, 2 Aralık 1936

dönmüştür. Antakya'ya dönenlerin arasında Şükrü Balcı ve Selim Çelenk de bulunmaktadır. Bu dönüş sonrası gazete kapalıdır. Ancak Halep'te Osmanlı Türkçesi ile çıkarılan "Vahdet" yayınlanmaktadır. Yenigün gazetesinin Yayın kadrosu Vahdet'i günlük çıkarmak için gazetenin sahibi Nuri Genç ile temaslar kurmuş ve anlaşmışlardır.²³

Milletler Cemiyeti'nin Sancağın bağımsızlığı ile ilgili 27 Ocak 1937 tarihli Sandler raporunu kabul etmesi ile Vahdet gazetesi için Halep'e giden Yenigün grubu (Selim Çelenk, Ata Derviş) Antakya'ya dönmüştür.²⁴ Bu gelişmeler üzerine Sancak'ta sevinçle karşılanan Yenigüncüler 1937'de Yenigün gazetesi çatısı altında Antakya'daki yayınlarını sürdürmeye devam etmiştir.²⁵

Ağustos 1937 tarihinde Antakya'da Usbet-ül Amelil Kavmi Kulübüne üye kişiler tarafından Milletler Cemiyeti Sandler raporu üzerine olaylar çıkarılmıştır.²⁶ Yaşanan kargaşa ve olaylar sonrası şehirde dükkânlar kapanmıştır. Bu durum dönem gazetelerinin çoğunun manşetlerine yerleşmiştir.²⁷ Zamanla Sancak'ta hem Suriye'nin Arap kulüplerine hem de Türkiye'nin Halkevlerine yönelik faaliyetlerinin artmış olması iki taraf arasındaki gerginliği arttırmıştır. Dolayısıyla Antakya Halkevi ve Usbecilerin kulübü manda idaresinden Kolonel (Albay) ve Mesalih-i Hassa zabitanın

²³ Selim Çelenk, *a.g.e.*, s.75

²⁴ *Yenigün*, 2Aralık 1937

²⁵ *Yenigün*, 5 Ocak 1937

²⁶ Cenevre kararının ardından Arap Milliyetçilerinin göstermiş olduğu en somut tepki 1937'de Antakya'da Usbet-ül Amelil Kavmi Kongresini toplamak olmuştur. Bu Arap kongresine bir kısım Samandağlı ve Harbiyelilerin yanı sıra Usbeciler ve Kuseyr bölgesindeki Araplar katılmışlardır. Kongrede amaç Cenevre kongresi kararlarına karşı bir blog oluşturmak ve Sancak'ta Arap propagandası yapmaktır. 4 Temmuz'da verilen kararda Sancak'ın Araplığını korumak için ayda bir toplantı yapılması kararı alınmıştır. Ayrıca Vatani Partisi yayın organı olan Suriye gazetelerinden El Kebas, İskenderun Sancağı'nın bir Arap şehri olduğunu ve buranın Suriye'ye verilmesi hususunda diğer Arap memleketlerinin destek vermesi gerektiği yönünde yayınlar yaparak kamuoyunu etkilemeye çalışmıştır. Bu gelişmelerin akabinde Sancak'ta Arap milliyetçileri Halkevlerine karşı faaliyetlerine hız kazandırmışlardır. Reyhanlı'ya giden Usbet-ül Amelil Kavmi üyelerinden Rum asıllı Nedim Verd, Arapları toplayarak onları Suriye hükümetinin içinde bulunduğu durumdan ve kendilerini desteklediğinden dolayıyla bu amaçlarla Sancak'ta bir Arap kulübünün açılması gerektiği yönünde nutuk vermiştir. Daha önce taşkınlıklar yaptığı ve asayışı tehdit ettiği gerekçesi ile polis tarafından kapatılan Dörtayak'taki Usbet-ül Amelil Kavmi kulübü kapısının mührü açılmış ve kulüp çalışmalarını sürdürmeye devam etmiştir. *Yenigün*, 2 Temmuz 1937; *Yenigün*, 1 Temmuz 1937; *Yenigün*, 29 Haziran 1937

²⁷ *Yenigün*, 1 Temmuz 1937.

İşgal'den İltihak'a Hatay'da Entelektüel Bir Kadro Hareketi, “Yenigün Gazetesi ve Yenigüncüler”

öncülüğündeki askeri birlik tarafından aranmış ve kapatılmıştır.²⁸ Yenigün gazetesi bu ortamda yayın sayılarında belli belirsiz çıkar ve bir süre kapalı kalmıştır. 28.11.1937 Türkiye'nin Cumhuriyet bayramını kutlama nedeni ile çıkardığı bir ilaveden ötürü Delege'nin (Roje Garo) kararı ile 30 Ekim 1937 tarihinden itibaren üçüncü defa kapatılmıştır. Yenigün gazetesinin toplamda beş defa kapatılıp tekrar açılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda Atayolu gazetesinin bir yazısı bize önemli bilgi vermektedir. Yazı kısaca şöyledir;

“Beşinci defa olarak kapatılan arkadaşımız (Yenigün),tekrar intişarına on iki gün sonra dün müsaade edilmiştir. Memleket ve Millet davasının bu ilk ve cansiperane müdafii ve organı biricik gazetenin uğramakta olduğu bu sık sık kapanış, bence üzerinde ciddiyetle durulmaya değer bir hadise ve bir mevzu olmuştur. Yenigün'ün ikide bir kapanma kararını okurken sebep olarak gördüğümüz şey-açık olmamakla beraber- bu memleket davasının belli başlı esaslarına temas etmesinden ileri geldiği anlaşılmıştır.

Hükümetin gazetenin kapatılması ile tercümanı olduğumuz Hatay istiklali davasının durdurulmuş olduğunu zannettiklerini sanmamız, aleyhte verilmiş yanlış bir hüküm olur. ...Hatay Türklüğünün ve istiklalinin her hangi bir karar ve hareketle önüne geçilemeyecektir. ...Dün olduğu gibi bu gün de Türk'ün bir dili olarak Hatay'ın ve istiklal davasının müdafii bulunacaktır. Türklük karşısında cephe almak isteyen her kuvvet karşısında yarın kalem seferber halinde görülecektir.

Burasını böylece kaydettikten sonra şunu da temenni olarak söylemek isteriz ki, hiçbir faydası olmayan bu gazete kapatma işinin Türklüğü susturmak için yapılacak bir tecrübe olmaktan kurtulmasıdır.”²⁹

Bu yazı dönemin Manda idaresi tarafından yürütülen sansür hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca Atayolu gazetesinin yazıda belirttiği gibi dava arkadaşı olarak gördüğü Yenigün gazetesi hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu şekilde aralıklarla çıkarılan Yenigün gazetesi kesin olarak 29 Aralık 1946 tarihinde yayınına son vermiştir.

Yenigün gazetesi son yıllarında Selim Çelenk ve Şükrü Balcı arasında gazetenin imtiyaz devri ile ilgili konudan dolayı fikir ayrılığına düşmüşler. Selim Çelenk, Şükrü Balcı'ya gazetenin çıkışı ile bizzat ilgilenmesinden dolayı imtiyazını kendisine devretmesini istemiştir. Ancak, Şükrü Balcı bu teklifi

²⁸ Yenigün, 17 Ağustos 1937.

²⁹ Kemal Sülker, “Yenigün'ün Kapatılıp Açılması”, Atayolu, 21 Mayıs 1938, Yıl 1, Sayı 12, s.2.

reddetmiştir. Bunun üzerine Selim Çelenk, sahibi olduğu Yenigün matbaasında çıkmakta olan Atayolu gazetesine geçmiştir.

Yenigün 1928'de Türkiye'de kabul edilen yeni alfabenin hemen ardından, 1929 yılında ilk olarak gazetenin öncelikle başlığını, daha sonra bazı haber başlıklarını, kısa kısa sütunlarda bulunan yazıları, 1931'de ise edebiyat ilavesinin tümünü yeni alfabe ile çıkarmıştır. Yenigün gazetesi Yeni Türkçe ile eğitim yapılması için hükümeti durmadan sıkıştırmış, bu konuda ağır yayınlar yaparak 1937'den itibaren de tümüyle Yeni Türkçe ile yayın çıkarmaya başlamıştır. Ancak ilan sayfasında resmi daire ve mahkemelerden gelen yazılar olduğundan Arapça yayınlanmıştır. Gazetenin Yeni Türkçe yayınlanmaya başlaması belli bölgelerde beklenilenin aksine satış tirajını oldukça arttırmıştır.³⁰ Selim Çelenk bu konuda bilgi vermesine karşın gazetenin satış tirajının kaçtan kaça arttığı konusuna açıklık getirmemiştir.

Yenigün gazetesinin Arapça nüshası, El Yevm-ül Cedid'tir. Gazete, Yenigün adı ile Arapça tercümesi El Yevm-ül Cedid olarak çıkarılmıştır. Gazetenin yayın tarihi diğer dönem gazetelerinde özellikle Yenigün gazetesinde de Kasım 1937 olarak belirtilmiştir.³¹ El Yevm-ül Cedid gazetesi, Antakya'da Şükrü Balcı³² ve Selim Çelenk tarafından günlük yayın yapan siyasi bir gazete olarak çıkarılmıştır. Gazetenin mesul Müdürü Bekir Sıtkı Kunt'tur. Gazetenin

³⁰ Selim Çelenk, *a.g.e.*, s.83.

³¹ Selim Çelenk, *a.g.e.*, s.83.

³² Şükrü Balcı, Antakya'da çıkarılan Yenigün gazetesinin müdürü ve başmuharriridir. 1906'da Antakya'da doğmuştur. İlk tahsilini Antakya'da yaparak Adana Lisesine girmiş, bir sene sonra İstanbul'a giderek bir müddet Alman Mektebinde okumuş ve Antakya'ya dönerek 15 Mayıs 1928 tarihinde yeni mecmua adlı 15 günlük bir edebi mecmua kurmuştur. İskenderun Türklerinin ilk gazete ve mecmuası olan bu eser memleketin bütün eli kalem tutar ve müverrihlerini etrafına toplamış, milliyet ve yenilik fikirlerinin doğmasına hizmet eden bir okul hizmetini görmüştür. Yeni Mecmua'nın iki yıllık neşriyatı memlekette okuma zevkini hissedilebilecek bir anlayışa yükseltmiş ve siyasi bir gazete yayınına bir ihtiyaç haline getirmiştir. Bu istidadı (ilerlemeyi) gören genç gazeteci Şükrü Balcı, bütün zorluklara rağmen mecmuasını Yenigün adlı siyasi haftalık bir gazeteye dönüştürmüş ve bir müddet sonra da Antakya'dan gördüğü rağbetten cesaret alarak gündelik siyasi gazete olarak yayınlamaya başlamıştır. Şükrü Fehmi Balcı'nın ayrılmaz arkadaşı ve yoldaşı Selim Çelenk ile el ele tam altı yıldan beri gününü şaşırmadan yayınında başarılı olduğu bir gazete bu gün (1936 yılından bahsedilir) İskenderun sancağı Türklerinin yayın organı olmuştur. Günden güne inkişaf eden ve son yıllarda kuvvetli ve bariz muharrirlik şahsiyeti göstermeye başlayan Şükrü Balcı 1932 yılı Ağustos'unda Yenigün gazetesinde çıkan "Başımızın Belası Bu Topraktır" adlı zirai müdafaa eden bir yazıdan dolayı matbaasından alınarak Halep hapishanesine ve oradan ecnebi mahkemesine sevk edilmiştir. Bu sırada ilan edilen Umumi aften istifade ederek serbest bırakılmış ve Antakya'da halk tarafından coşkun muhabbet tezahüratıyla karşılanmıştır, Tarık Mümtaz Yazganalp, *Çizgiler ve Bilgiler*, Halep, 1936, s.101.

İşgal'den İltihak'a Hatay'da Entelektüel Bir Kadro Hareketi, “Yenigün Gazetesi ve Yenigüncüler”

önemli bir gereklilik üzerine çıkarılmış olduğu anlaşılmaktadır. Arapça yayınlanan El Uruba gazetesinin, Hatay bağımsızlığı, Türk kültürü ve varlığı üzerine başlatmış olduğu aleyhte mücadeleye karşı aynı dilde cevap vererek mücadele etmek gerekmiştir. Bu amaç çerçevesinde Hatay basınında Yenigün gazetesi ile bu tür muhalif yayın faaliyetlerine karşı mücadele verilmiştir. Ancak özellikle Sancak dışında Arapçanın yoğun olarak kullanıldığı bölgelerde Yenigün gazetesi Osmanlı Türkçesi ve kısmen de 1929 ve 1930'lu yıllarda daha çok Yeni Türkçe ile yayın yaptığından bu mücadelede yeterince etkili olamamıştır. Bunun üzerine Sadece Sancak içerisinde değil Sancak sınırları dışında da Arapçanın yoğun olarak kullanıldığı yerlerde Hatay bağımsızlığı konusu, bu mücadelenin ve direnişin haklı gerekçeleri, Türk varlığı ve kültürü hakkında Halka yaşananların anlatılması ve bu konuda toplumsal bilincin oluşturulması için aynı dilde yani Arapça bir gazete çıkarılmalıydı. Bu amaç doğrultusunda Arapça kısımlarıyla çıkarılan Yenigün gazetesinin Arapça nüshalarının merkezlerin yanı sıra aynı zamanda bütün köylere gönderilmesinin halk üzerinde büyük etki yaratmış olduğu bildirilmiştir.³³

SONUÇ

Hatay'da basın üzerinden başlayan bu kültürel çekişme ve mücadele, Hatay'ın bağımsızlık ve kültür mücadelesinin dikkat çeken en belirgin özelliklerinin başında gelmektedir. Hatay'da özellikle 1936 yılı sonrası Fransız Hükümeti'nin uluslar arası çerçevede Suriye'ye vermeyi planladığı Bağımsızlık kararı üzerine tırmanan siyasi ve toplumsal gerginlik basını da eş zamanlı harekete geçirmiştir. Bölgede davaya muhalif basın aracılığıyla başlatılan siyasal ve kültürel mücadele birdenbire Hatay'da Türkçe yayın yapan çeşitli basın örnekleri ile karşılık bulmuştur. Bu açıdan *Usbeci* ya da *Urubacı* olarak bilinen Suriye kaynaklı desteklenen ve beslenen El Uruba gibi gazeteler ile mücadelede Türkçe yayın yapan gazete ve mecmuaların yayın programlarında esas amacı oluşturmuştur. Bu mücadelede Türkçe basın kollarının yanı sıra özellikle Arapça ile yayın yapan milli gazeteler de bu sürece ortak olmuştur. Bu hususta Yenigün gazetesinin Arapça nüshası olarak çıkarılan El Yevm-ül Cedit son derece önemli bir yere sahip olmuştur. Öncelikle Sancak genelinde ve yanı sıra Sancak dışında da öncesine oranla daha genel bir çevreye ulaşabilme Arapça ile yayın yapan milli bir gazete ile sağlanabilecekti. Dolayısıyla Türkçe yayın yapan Sancak gazetelerinin içerisinde Arapça yayın yapacak olan

³³ *Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, A4 18-c, D 74-1, f 26-68.

Yenigün gazetesi davanın haklılığını tüm boyutlarıyla daha geniş halk guruplarına ve bilhassa Arap dünyasına anlatabilecekti. Bu amaçlar doğrultusunda yayın hayatında önemli bir yer edinen Yenigün, iki dilde yapmış olduğu yayın faaliyetleriyle kısa sürede Hatay davasının en önemli savunucusu olmuştur.

El Yevm-ül Cedid kendisi ile aynı dilde (Arapça) yayın yapan ancak yayın politikası açısından kendisinden farklılaşan muhalif El Uruba gazetesine karşı pek çok konuda fikri mücadele vermiştir. El Yevm-ül Cedid, özellikle bölgede Türk varlığının korunması ve geliştirilmesi, bağımsızlık istencinin uyandırılması ve güçlendirilmesi, bölgede birlik ve beraberliğin sağlanabilmesi gibi konularda yayınlarını kuvvetlendirmiş, Hatay'daki milliyetperver entelektüellere de önemli bir yazın sahası oluşturmuştur. Bu şekilde ortaya çıkan ve süreç içerisinde geniş bir taraftar okuyucuya ulaşarak güçlenen milli basın grubunda Yenigüncüler Hatay'ın entelektüel birikimini ortaya koymada öncü bir yayın kolu olarak dikkat çekmiştir.

Hatay'ın bağımsızlığı ve Türkiye'ye iltihakı yönünde yayınlarını kuvvetlendiren milli cephenin önde yayın kollarından olan Yenigün ve El Yevm-ül Cedid gazetelerinin, özellikle 1938 yılında sahip olduğu yayın politikaları gereği Suriye'ye girmeleri yasaklanmıştır. Bu yasakta Suriye hükümetinin ve Fransız Manda idaresinin kararı söz konusu olmuştur. El Yevm-ül Cedid gazetesi bu olay üzerine 20 Ocak 1939 tarihinden sonra bir daha çıkmamak üzere yayınına son vermiştir.³⁴ 1939 yılı itibarı ile Hatay'ın Türkiye sınırlarına İltihak olması üzerine diğer tüm milli gazeteler gibi El Yevm-ül Cedid gazetesinin de misyonunu başarı ile tamamladığı görülmektedir. Bu yönüyle Hatay'ın siyasi ancak daha çok sosyo-kültürel yapısının, entelektüel fikir dünyasının tüm yönleriyle basın ekseninde anlaşılmasının mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Hatay tarihi araştırmalarında basın üzerinden yapılacak incelemelerde tarihsel sürecin bu yönüyle değerlendirilmesinin Hatay'ın söz konusu tarihsel sürecinin anlaşılmasına büyük katkı sağladığı düşünülmektedir. Özellikle bu yönde başlatılan bu araştırmada Hatay milli basın cephesinde önemli bir yere sahip olan Yenigüncülerin bu dönem son derece önemli roller üstlendiği tespit edilmiştir.

³⁴ *Yenigün*, 1 Ocak 1939, s.1.

İşgal'den İltihak'a Hatay'da Entelektüel Bir Kadro Hareketi, "Yeniğün Gazetesi ve Yeniğüncüler"

EK-1

Yeniğün Gazetesinin 7.yıl çıkışını kutlama nedeniyle 12 sayfa çıkardığı nüshasında, gazetenin ve matbaanın kuruluş ve işleyişi ile ilgili önemli bilgiler vermiştir.³⁵

³⁵ Yeniğün, 8 Birinci teşrin 1934, Sayı 48.

Ahmet Sırrı Hocaoğlu'nun Risalesinde Yenigün Gazetesini suçlayıcı yazısının yer aldığı habere dair nüshadır.³⁶

³⁶ Yenigün, 8 Birinci teşrin 1934, Sayı 48.

İşgal'den İltihak'a Hatay'da Entelektüel Bir Kadro Hareketi, “Yenigün Gazetesi ve Yenigüncüler”

EK-3

Cemil Meriç'in bilinen ilk yazısı, “Geç Kalmış Bir Muhasebe” başlığı ve “F.Y.Yılmaz” İmzası ile Yenigün'de Çıkmıştır. Yazı Aşağıdaki Gibidir;

GEÇ KALMIŞ BİR MUHASEBE

Beş altı yıl evvel bütün fırsat yoksulu baht ve muhit şikâyetçileri “yeni mecmua”nın imdada yetişen, şirin ve şen sayfalarında heveslerini dindirecek, duygularını sindirecek bir köşe bulmuşlar, yaslanmış ve paslanmış kabiliyetler, sıkılmış ve sıkışmış zekâlar husuftan kurtulmuşlardı.

O zamanlar, hislerini kâğıt üzerine dökerek bir çağda, yazdıklarını okutacak bir yaşta değildim... Tarz-ı Kadim hazinesinin rakipsiz ve taksirsiz varisi “meşhuru cihan Nabi Zaman” üstadın ağdalı ağdalı şiirlerini manasını kavramadan takdir ederdim. Bugünkü “yazabilmek” kudretine ilk örnek o yazılar oldu.

O sahifelerde Cemil Süleyman'ın melalı ruhundan dökülen olgun ve yorgun yazıları okudum, gözlerimi dört açarak “Asaf” beyin “Servet-i Finun”daki benzerlerine taş çıkaran zarif şiirlerini, “A.Sırrı”³⁷’nin çocuklara sayı öğretmeye mahsus yahut makineyi andıran, yalçın mısralarını acemilikle kudreti, samimiyetle sanatı birleştiren memleket gençlerinin candan yazılarını takip ettim. O günler geçti... Hülya ve emellerimizi zevk, neşe ve saadetlerimizi, doymaz ve kanmaz kucığına çekerek sırttan mazi, o günleri de dalgalanan derinliği içinde ademe (Ölüm) sürükledi. Muhit ve Bahtın sert,

³⁷ Ahmet Sırrı Hocaoğlu, *Zindan Bekçileri yahut Hortlayan Ali Kemal*, başlıklı Risaleyi 17 Ağustos 1936 tarihinde Antakya'da yazmıştır. Sırrı Hocaoğlu 1909'da Antakya'da doğmuştur. Dönem gazete ve mecmualarından özellikle milli olanlarında yazılar yazmıştır. Yenigün grubunun içerisinde yer almıştır. Ancak Yenigün gazetesi'ne bir dönem muhalif bir tutum sergilemiştir. Bu risaleyi de bu muhalif tutum sergilediği dönemde kaleme almıştır. Sırrı Hocaoğlu, Yenigün grubunun o dönem kapanan muhalif bir Sancak gazetesi olan Antakya'nın matbaasını satın alarak yerine kendi matbaalarını (Yenigün Matbaası) kurma suretiyle yayınlarını devam ettirme çabalarını eleştirmiştir. Mesleği Avukatlık olan Ahmet Sırrı iki dönem Hatay Milletvekiliği yapmıştır. Hatay Barosu kurucusu ve üç dönem yani on beş sene aralıklarla başkanlığı görevini yürütmüştür. Baro başkanlığı dönemleri; 1944-49, 1951-1959, 1969-1971'dir. 11.Dönem milletvekilidir. Kurucu meclis üyesi yapmış ve 61 sene çalışmıştır. Hatay'ın Türkiye'ye iltihak'ı sonrası özellikle Atayolu gazetesinde yazılar yazmıştır. Aye Sevim Atalay ile evli ve dört çocuk babası olan Ahmet Sırrı Hocaoğlu Antakya'da 2001 yılında vefat etmiştir. Bkz. Sözlü kaynaklardan A.Sırrı Hocaoğlu'nun kızı Ayda İnal'la 14.06.2012 tarihinde yapılan görüşme.

Olcaý Özkaya Duman

müsaadesiz cephesi önünde, imanlı gençlerimiz “Yeni Mecmua”yı “Yenigün”e çevirmeye muztar kaldılar. Umumi cihan hadiselerini muhtasar, müfit süzgecinden geçirip gözlerimiz önüne seren, bu kıymetli hak ve halk gazetesini de dinledik, okuduk ve okuyoruz... Susamış muhitin emel-i kalbine elem tohumları saçan ufak bir suçtan sonra-zincirden kurtulmuş bir aslan gibi-Yenigün yeniden haykırmaya başladı...

Fakat ufak bünyesinde birçok hakikatler toplayan âşık buldukça bunlar kavlince yeni ve özgü bir harekete daha lüzum vardı... Öyle bir teşebbüs ki; his ve dimağ mahsullerine kâğıt sepetlerini metfen olmaktan kurtarsın. Hassas Dert Ortağı bunu da sezdi ve bir aydır yeni harflerimizle güzel ilavemizi okuyoruz. Her sanat aşığı ve edebiyat meraklısı okuyucunun bu ilk ve özlü hareketi geniş bir cevlangâh hazırlamaya çalışması bir vazife değil midir? İşte bu histir ki bu aciz sanat aşıkına bu satırları yazdırdı. Ve kim bilir daha neler de yazdıracak!...

38

Yenigün, 23.09.1933

F.Y.Yılmaz

³⁸ Cemil Meriç, *Bu Ülke*, s.26.

Ek-4

Yenigün'ün 9 Mayıs 1930 tarihli nüshasıdır.³⁹

³⁹ BCA.490.01.0.0. Yer no:1385.598.1

Yenigün'ün Arapça Nüshasıdır.⁴⁰

⁴⁰ Rasim Gali'nin Aile Arşivinden temin edilmiştir.

İşgal'den İltihak'a Hatay'da Entelektüel Bir Kadro Hareketi, “Yeniğün Gazetesi ve Yeniğüncüler”

KAYNAKÇA

Telif Eserler

- ÇELENK, Selim, *Hatay'ın Kurtuluş Mücadelesi Anıları*, Antakya 1997.
HOCAOĞLU, Ahmet Sırrı, *Zindan Bekçileri yahut Hortlayan Ali Kemal*, Antakya 18 Ağustos 1936.
MERİÇ, Cemil, *Bu Ülke*, İletişim yayınları, İstanbul 2002.
ÖCAL, Hulki, *Hatay Savaşı*, Desen matbaası, Ankara, 1953.
SÜLKER, Kemal, “Yeniğün'ün Kapatılıp Açılması”, *Atayolu*, 21 Mayıs 1938.

YAZGANALP, Tarık Mümtaz, *Çizgiler ve Bilgiler*, Halep, 1936.

Arşiv Belgeleri

- Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, A4 18-c, D 74-1, f 26-68.
BCA.490.01.0.0. Yer no:1385.598.1.
Rasim GALİ'nin Aile Arşivi.

Sürelî Yayınlar

- Yeniğün, 16.09. 1930.
Yeniğün, 14 Teşrin Evvel 1930.
Yeniğün, 10.04.1932.
Yeniğün, 05.01.1934.
Yeniğün, 8 Birinci Teşrin 1934.
Yeniğün, 02.12.1936.
Yeniğün, 05.01.1937.
Yeniğün, 29.06.1937.
Yeniğün, 01.07.1937.
Yeniğün, 02.07.1937.
Yeniğün, 17.08.1937.
Yeniğün, 02.12.1937.
Yeniğün, 01.01.1939.

Hatay, Cuma Birinci Teşrin 1938.

Sözlü Kaynaklar

Sueda BEREKET (12.06.2011 tarihinde yapılan görüşme)

Olçay Özkaya Duman

Cevher İhsan MİSKİOĞLU (16.06.2011 tarihinde yapılan görüşme)

Zeki ÖZKAYA (20.07.2011 tarihinde yapılan görüşme)

Semiramis KUSEYRİ (16.08.2012 tarihinde yapılan görüşme)